

32. Sudski proces pred Pilatom (18,28-19,16a)

Sva evanđelja govore da su Isusa od velikog svećenika odveli na suđenje rimskom upravitelju (ili da ga je poslao veliki svećenik), ali u Ivana ovaj sudski postupak dramatski je puno razvijeniji nego u sinoptika. Susret s Pilatom zaprema oko trećine teksta posvećenog Isusovoj mucij. Pozornica na kojoj se sve događa brižno je postavljena: *Židovi* su izvan upraviteljeva dvora, a Isus je unutra. Prikazano je kako Pilat ide tamo-amo pokušavajući pomiriti dvije nepopustljive i suprotstavljene strane.

Među evanđelistima samo Iv jasno tumači zašto su Isusa doveli Pilatu (18,31: *Židovima nije bilo dopušteno nikoga osuditi na smrt*) i zašto je Pilat osudio Isusa na smrt iako je znao da nije zaslužio takvu osudu: u 19,12 vidimo da bi ga *Židovi* tužili caru da nije primjereno kaznio onoga koji se pravio kraljem.

Treba podsjetiti da kada Iv govori o *Židovima* on ne misli na cjelinu židovskog naroda, kao što su to tijekom povijesti neki znali zlonamjerno podmetati. I Isus, apostoli, prva kršćanska zajednica pa i sam evanđelist Ivan su *Židovi*. Ovdje taj termin označava vjerske vođe koji si prisvajaju epitet nepogrešivosti i najveće pravovjernosti. Umišljajući da utjelovljuju samu bit religioznog i političkog identiteta židovskog naroda, oni ga kreću po svaku cijenu sačuvati i stoga ih Iv, pomalo podrugljivo, naziva *Židovi*. Želi reći da su si umislili kako su jedino oni pravi *Židovi*, a sve koji ne misle kao oni – npr. Isus, apostoli itd. – spremni su eliminirati. No, nisu ni svi vjerski prvaci bili negativci, sjetimo se npr. Nikodema (3; 7,50-52; 19,39) ili Gamaliela (Dj 5,34ss).

18,28-32: *Kakvu tužbu iznosite protiv ovog čovjeka?*

Židovi su već utvrdili Isusovu krivicu (18,31; usp. 11,50), ali sada ne žele ući u unutrašnjost dvora da se ne onečiste. Naime, žele ostati u stanju ritualne čistoće kako bi mogli valjano slaviti Pashu. Ovdje je vidljiva ivanovska ironija: Isus je Jaganjac Božji (1,29.36) koji će o Pashi imati čas svoje žrtve, no hramski službenici ga ne prepoznaju nego sebi za Pashu pripremaju druge jaganjce. Isusa žele eliminirati i upravo time pripremaju vrhunsku pashalnu žrtvu. Živeći u najgoroj mogućoj zabludi, oni su pri tom savršeno pedantni: žele ubiti Sina Božjeg, ali striktno paze na svaki pa i najmanji propis kako bi sačuvali ritualnu čistoću!

Judeja je u ono doba bila dio rimske provincije Sirije. Kao i u ostalim imperijalnim provincijama (a za razliku od senatorskih), uvijek je postojala mogućnost pobune pa su državni organi budno motrili razvoj situacije. U tom svjetlu treba gledati i Pilatovo pitanje Isusu: *da li si ti židovski kralj?* (18,35). Pilat želi provjeriti kakve su Isusove političke apetite. Sigurno, neće se osloniti samo na optuženikovu riječ nego će provesti i provjeru svog obavještajnog

aparata koji do sada nije javljao da bi Isus pokazivao političke ili vojno-sigurnosne ambicije.

18,33-38: *Ti li si židovski kralj?*

Isus na ovo pitanje neće odgovoriti nego postavlja protupitanje: *govoriš li ti to sam od sebe ili ti to drugi rekoše o meni?* Svojim odgovorom na Isusovo pitanje Pilat, pozivajući se samo na optužbu podignutu o vjerskih vođa, potvrđuje da državni organi, unatoč velikom publicitetu kojeg je izazvao, nisu Isusa smatrali opasnim za državni poredak. Nisu ga rimske vlasti uhvatile zašto što bi bio prijatnija sistemu, nego su ga predali sami Židovi. Zapravo, Pilat se čudi zašto Židovi, koji se kao mali i okupirani narod trebaju držati skupa, sada predaju čovjeka koji je uspio mobilizirati toliko ljudi? Njemu se, kao strancu koji je pokušavao održati okupaciju nad Židovima, ovaj postupak morao činiti itekako nelogičnim.

Da bi do kraja razjasnio problem, Isus Pilatu počinje objašnjavati narav Kraljevstva Božjega i svoju ulogu u njemu. Isusovo kraljevsko dostojanstvo dolazi od Oca. Zato ni on a ni njegovo kraljevstvo nije od ovog svijeta. Pošto Isusovo kraljevstvo nadilazi ovaj svijet, ovaj sudski proces poprima svjetske tj. univerzalne značajke. U tom svjetlu Pilatu neće predstavljati problem činjenica da je Isus sebe smatra *židovskim kraljem* (1,49).

No, bitna značajka kraljevstva o kome govori Isus jest pitanje istine: Otac ga je poslao svjedočiti za istinu (8,32-47). Stoga je njegovo kraljevsko dostojanstvo usporedivo s položajem pastira koga ovce slušaju (10,16.27): *svatko na svijetu tko je od istine sluša njegov glas* (18,36s; usp. 1,9). Dakako, time je svoga sugovornika, Pilata, doveo u poziciju da se mora očitovati. Na taj način sudski postupak poprima obrnut smjer: zapravo Isus sudi Ponciju Pilatu jer nad Isusom Pilat i nema stvarne vlasti (19,11). Ali ne sudi samo njemu! U ovom prizoru Iv je dramatizirao svoju tezu da oni koji izbjegavaju suđenje, premda pristaju uz Isusa, ne pripadaju istini (9,18-23; 12,42-43).

18,39-40: *Ja ne nalazim na njemu nikakve krivice.*

Na temelju razgovora s Isusom Pilat je dodatno potvrdio svoj dosadašnji uvid da se ovdje ne radi o političkom nego religioznom pitanju, o unutaržidovskoj borbi. Zato u ovoj, trećoj sceni, on izlazi pred Židove. Ako su mu Isusa doveli pod optužbom da se proglasio kraljem židovskim tj. diže ustanak, on kao službenik rimskog imperija sada je siguran da se ovdje ipak radi samo o vjerskim pitanjima u koje se ne želi miješati. Za njega je Isus na građanskom području nevin i ne vidi zašto bi ga trebao suditi ili kazniti.

Kako bi što lakše riješio ovo pitanje, Pilat se želi okoristiti već uhodanim običajem da im o Pashi pusti jednog od zatvorenika. Hoteći stvar učiniti što jasnijom po principu bijelo-crno, on ima daje da biraju između Isusa i Barabe, dokazanog razbojnika koji je vjerojatno pokrao i neke od prisutnih. Smatrao je

da će se nedvojbeno svi prisutni ograditi od notornog kriminalca i prikloniti Isusu koji nikom nije učinio nikakvo zlo. Međutim, vjerskim vođama je miliji Baraba.

19,1-7: *Ecce homo – evo čovjeka!*

Kada je shvatio da sve što je pokušavao nije bilo dovoljno, Pilat odlučuje ići još dalje. Smatrao je da je pronašao dobar način da izbavi Isusa i tako riješi problem: sigurno će ih zadovoljiti kada budu na tom omraženom Isus vidjeli krv, ponadao se. Za Iv je bičevanje od strane rimskih vojnika (u Mk i Mt događa se na kraju nakon osude) značajno i on ga pomiče u središte suđenja. Nakon toga Pilatovi vojnici se zabavljaju s Isusom, stavljaju mu trnovu krunu i grimizni plašt. Sve je to promatrao Pilat: kada ga nevinu budu vidjeli okrvavljena od bičevanja i trnove krune – *ecce homo, evo čovjeka* – moraju se smekšati i povući zahtjev za smrtnom kaznom. Htio je po svaku cijenu izbjeći Isusovu smrtnu kaznu.

Međutim, *Židovi* ne odustaju, traže za Isusa kaznu raspeća. Sigurno začuđenom Pilatu i njegovim suradnicima sada odlučuju otkriti svu istinu: ako su ga i doveli po optužbom da se pravio židovskim kraljem (optužba koju je maločas Isus opovrgao a Pilat se s njim složio), sada priznaju da ga žele ubiti *jer se pravio sinom Božjim*.

Ima onih koji smatraju da Isus nikada za sebe nije prisvajao božanski identitet. Činjenicu ga evanđelja nazivaju *Sinom* tumače kao pojavu koja nije bila neobična jer su mnogi u SZ-u dobili tu titulu. Iz ovog postupka vjerskih vođa jasno vidimo da se ovdje ipak ne radi ni o čemu manjem nego o tome da je Isus zaista Boga *nazivao svojim Ocem* (5,18), dakle ne običnim *sinom Božjim* nego *Sinom Očevim*; govorio je kako je *s neba sišao* (3,13) tj. da ima božanski identitet. Takvu optužbu Isus nikada nije opovrgao, nikada nije rekao: nisam tako mislio, ovdje je došlo do nesporazuma! Zbog toga je poukrsna apostolska tradicija došla do jasne spoznaje: Isus je Bog (1,1), Očev Jedinorođenac (1,18).

18,8-16a: *Mi nemamo kralja osim cara!*

Kada je čuo pravu optužnicu protiv Isusa i nakon što ga je saslušao, Pilat postaje sve više uvjeren u Isusovu nevinost i *nastojao ga je pustiti*. Međutim, sada *Židovi* – videći da se Pilat ne interesira za njihove vjerske prijepore – ponovno potežu prvobitnu optužnicu: Isus se pravio kraljem židovskim i Pilat nije *prijatelj caru* tj. nije mu odan ako ovog buntovnika ne osudi na smrt. S jedne strane, uvjeren je u Isusovu nevinost i nema ga razloga osuditi. S druge strane, ako to ne učini, *Židovi* će ga tužiti caru da ne brani državne interese i ne suzbija samoproglashene careve konkurente. Tri puta je Pilat izjavio da Isusa smatra nevinim, međutim *Židovi* ne odustaju i poduzimaju sve moguće korake da Isusa osude.

Kako bi „prikliještili“ Pilata i natjerali ga da postupi u skladu s njihovim željama, dali su mu do znanja da ne smije kolebati u čuvanju državnog poretka. Izjavivši da nemaju nikakvog svoga kralja nego samo cara, Židovi mu stavljaju do znanja kako ga namjeravaju prijaviti na carski dvor ako ne osudi samozvanog kralja – carevog konkurenta! Time su prekršili i svoj Zakon koji za vladara nad Izraelom priznaje jedino Boga, a ujedno su se odrekli i mesijanskih iščekivanja da bi Bog mogao poslati pomazanika koji će u njegovo ime uspostaviti kraljevstvo u Izraelu! Iv ih želi prikazati kako su spremni sve izdati samo da eliminiraju Isusa. Kada njihovo ponašanje uposredimo s Krstiteljem koji je znao u tišini čekati zahvat Živog Boga i korektno ispitivati Isusovo djelovanje, vidimo da vjerski vođe predstavljaju potpunu suprotnost. Nije ih slučajno Isus ukorio da nisu ozbiljno prihvaćali Krstiteljeve riječi nego su se samo časovito naslađivali u njegovom svjetlu (5,33-36).

Pilat, pritiješnjen ovakvom ucjenom i svjestan da pred carem ionako ne kotira najbolje, odlučuje pojednostavniti situaciju i popustiti zahtjevima židovskih vođa. Iako danas mnogi smatraju da je samo oprao ruke kako bi se izvukao iz ove teškoće, vidimo da je pokušao biti pravedan, pokušao je zaštititi Isusa. No, kada je obrana pravednika zahtijevala rizik po vlastitu karijeru, onda je Pilat popustio. Time nam evanđelist Ivan, nakon što je Isusovim govorom (13,1-17,26) prikazao najveću ljubav koja daje život za prijatelje, sada prikazuje predstavnika svijeta koji takvu ljubav još nije upoznao i koji joj se ne odaziva. Pilat je, stoga, čovjek koji po sebi nije loš, ali koji – *jer nije upoznao ljubav i povjerovao joj* (1Iv 4,16) – nije u stanju živjeti pravedno. Pravedni svijet mogu graditi samo oni koji žive ljubav onako kako nas je Isus učio.

Ovdje vidimo obrise Ivanove političke teologije. Po sebi, politika je umijeće ostvarivanja i onih vrijednosti koje čovjek postavlja kao smisao svoga postojanja. Zboga toga, bile one pozitivne ili negativne, uvijek su religiozne jer čovjek i za njih veže svoj život i njegov smisao. Ako, naprotiv, čovjek nema ovih vrijednosti a glavna mu vrijednost postane bavljenje politikom tj. politikanstvo, onda umjesto promocije vrijednosti nastupa promocija moći, vladanje postaje samom sebi cilj. A pošto su nestale vrijednosti (a time i kontrola), moć i vladanje prijete da prerastu u dominij, totalitarizam.

Pilat, koliko god da u sebi nije zao i ne želi suditi nevinome, primjer je političara koji nema vrijednosti. Iako isprva ne želi činiti zlo i osuditi Isusa, on kasnije ipak upada u vrtlog zla. Kada je shvatio nemoralnu ponudu tj. ucjenu koju su mu postavili *Židovi*, nije spreman do kraja se boriti za Isusa. Njemu pravda nije vrhunska vrijednost. Ne, njemu je vrhunska vrijednost ostati na položaju. Njega će on čuvati svaku cijenu, pa i po cijenu pravde. I tako, *predavši Isusa da se razapne*, počinje počinjati nepravdu, upada u vrtlog zla. Umjesto napredovanja ka civilizaciji ljubavi, nastaje dekadencija postojećega društva.